

Vörös Vince kiszgazdapárti politikus 1956-os szerepvállalása ⁽¹⁾

56'-os források Vörös Vince irathagyatékában

Kiszgazdapárt ismert politikusának, Vörös Vincének – aki 1990 és 1994 között a rendszerváltó Országgyűlés alelnöke volt – irathagyatékának '56-os vonatkozású forrásaiból válogatót a szerző. Vörös Vince a forradalom alatt más kiszgazda politikusokkal együtt pártja újjáélesztésén fáradozott, aminek következményeit évtizedeken keresztül viselnie kellett.

Bevezetés

Az életpályá

Vörös Vince - Vörös Kálmán és Tóth Mária gyermekeként - a Baranya megyei Kisbicsérdén született 1911. február 23-án kisparaszti családból. Az elemi iskolát Kisbicsérdén végezte, majd a Szentlőrinci Téli Gazdasági Iskolában folytatta tanulmányait. (Az intézmény később a kalászos gazdamozgalmak kiinduló bázisa lett.) Már a '30-as évek elején jelentkezett a paraszti társadalmat érintő írásaival, és közéleti pályafutásának kezdete is erre az időszakra tehető. 1935-ben belépett a Gömbös Gyula vezette kormány demokratikus ellenzékét képviselő *Független Kiszgazdapártba*. Közéleti publicistaként három művére is fel kell hívni a figyelmet: *Gyertyagyújtás* (1937), *Beszélnék a barázdák* (1939) és *Dűlőúton* (1940). Mégis elsősorban a Baranyából kiinduló Kalászos gazdamozgalmak és a *Magyar Parasztszövetségben* végzett munkája tette nevét országosan is ismertté. Ez utóbbi szervezetnek, Kovács Béla lemondása után, főtítkára is volt.

1944 decemberében a Debrecenben megalakult *Ideiglenes Nemzetgyűlés* tagja és jegyzője lett. 1945 nyaratól a Független Kiszgazdapárt főtítkárhelyettese, s politikusként a korszak meghatározó közéleti személyiségeivel került kapcsolatba: Elsősorban *Nagy Ferenc, Illyés Gyula, Szabó Pál, Veres Péter és Kovács Béla* nevét fontos megemlítenünk. Politikai pályafutását az 1947 tavaszán Nagy Ferenc miniszterelnök ellen a köztársaság elleni összeesküvés vádjával indított támadás törte ketté, bár őt magát rehabilitálták. 1949-ben végleg háttérbe szorult, s visszatért lakóhelyére, Bakonyára. Földjeit államosították, majd a kitelepítés is utolérte. 1956 októberének végén Kovács Bélával együtt részt vett a Független Kiszgazdapárt újjáalakításában. A forradalom után - egykori politikusi társai közbenjárására - nem indult ellene eljárás, de sokáig nem kapott Baranya megyében munkalehetőséget. Ekkor a kenyérmezei Országos Sertéshizláló Vállalat brigádvezetője, majd visszatért Baranyába, először a pécsi XIV. Számú Autójavító Vállalat lakatos, később a bakonyai Vörös Szikla TSZ magtárosa, végül 1978-tól 1988-ig a Pécsi Vízműnél portás. Az 1970-es években felvette a kapcsolatot az Egyesült Államokba emigrált Nagy Ferencel, s komolyan kezdett foglalkozni a kiszgazdapárt történetének megírásával, illetve a fennmaradt dokumentumok összegyűjtésével. A rendszerváltás megindulásával (1988) kezdeményezője a Független Kiszgazdapárt és a Magyar Parasztszövetség újbóli megalakulásának, majd az 1990. évi első szabad választások után, május 2-án a Magyar Országgyűlés alelnökévé választották. Az első parlamenti ciklusban a demokratikus változások következtetését megvalósításának érdekében igyekezett az egymással szemben álló politikai felek közt konszenzust teremteni. 1994 áprilisában tisztségétől megválva visszavonult a politikai élettől, s ekkor erősödött fel addig is tartó publikációs tevékenysége: 1995-ben jelent meg Péccsett *Politikai utam* címmel memoárja, amit több kiadvány is követett volna, de ezek elhúzódtak, s idős kora miatt visszalépett a publikálástól. Élete utolsó éveiben rendkívül gazdag irathagyatékának és bibliográfiai anyagának rendezésével foglalkozott, és gondoskodott gazdag forrásértékű hagyatéka közgyűjteménybe kerüléséről is. 2001. május 3-án hunyt el Péccsett.

1956-os tevékenysége

1955 júniusában családját kuláknak és nem kívánatos elemnek nyilvánítva kiutasították Bakonyáról és a pécsi járás területéről is, házukat pedig egy ÁVH-ás egység számára lefoglalták. Ekkor a szomszédos sásdi járás egyik kis falujában, Kánban találtak menedéket egy idős házaspárnál. Helyzetük megváltoztatása érdekében Vörös Vince többször is megpróbált az egykori kiszgazda politikus *Dobi Istvánnal*, az Elnöki Tanács elnökével, kapcsolatba kerülni, de nem sikerült a találkozás. A kitelepítési határozatot egy év elteltével, 1956 júniusában mégis az ő segítségével sikerült visszavonatni. Igaz ebben aktívan közreműködött Kovács Béla, a Kiszgazdapárt hajdani főtítkára, akit 1956. március végén engedtek hazra szovjet internáló táborokból. Csak szeptember közepén kapott Baranyában munkát, amikor a Mélyépítő Vállalat építésvezető mérnöke, Reuter Camilló segítségével raktárkezelőként alkalmazták. Itt érte munka közben, Hetvehely közelében a forradalom kitörésének híre is, még aznap október 23-án egy Budapestről érkező [popup title="teherautósóforj közvetítésével." format="Default click" activate="click" close title="Feljegyzéseiben nem említi a konkrét időpontot, valószínű ez már a késő délutáni, az est őrakban lehetett. Idézza a már hivatkozott „Politikai utam” c kötetének idetartozó egyik részletét (244.): „Éppen 1956. október 23-án egy anyagot szállító tehergépkocsival kimentem [a] Hetvehely felé készülő útszakasz megtekintésére, amikor a nemsokára utánunk jövő másik kocsis vezetője újságot adott nekünk, hogy Budapesten nagy események zajlanak. Kitért a forradalom. Valami mély izgalom szaladt végig rajtam. Chrenóczy László helyettes építésvezető is hallotta. Azonnal indultunk vissza a telepre, hátha ott többet tudnak már mondani. Nagy lett az izgalom. Közben Pécsről is érkeztek hírek. Valóban, Budapesten forradalom van.”] A forradalom helyi és országos eseményeiről, elsősorban az újjáalakult Kiszgazdapártról és szervezeteiről visszaemlékezései alapján kaphatunk képet. Részletesen beszámol arról, hogy október 23-a után sorra keresték fel a volt kiszgazda politikusok a Kiszgazdapárt, a Parasztszövetség és a Kiszgazdapárti testületeik újbóli megalakulását szorgalmazva. Többek, mint Dr. Kertész Endre volt kiszgazda főispán, Koszér Nándor egykori nemzetgyűlési képviselő, Bráda József, Vér Elemér és Ostyánszky Mihály helyi kiszgazda vezetők bakonyai lakásán tárgyaltak a kialakult helyzetről és lehetőségeikről. Kovács Bélát már október 24-én felkereste, aki megbízta, hogy Dombi Kisfalvi Józseffel közösen felügyeljék Pécs napilapja, a Dunántúli Napló szerkesztését. Visszaemlékezései szerint az objektív tájékoztatást és a forradalom valós híreinek közlését kellett ellenőrizniük, s ezen kívül Vörös Vince egy tudósítását is közzétették a Magyar Parasztszövetség újjáalakításáról. Kovács Béla vezetésével részt vett a Független Kiszgazdapárt újjászervezésében, így tudomása volt arról, hogy Nagy Imre úggyvezetett első kormányában Kovács Bélára is számítottak. Kovács akkor nem vállalta el a feladatot, bár nevét feltüntették a kormánytagok között. A Kiszgazdapárt Baranya megyei szervezetének újjáalakuló ülésére október 30-án került sor a megyei tanács épületében, ahol Koszér Nándor, dr. Kertész Endre és Kovács Béla tartott beszédet, egyöntetűen megállapítva, hogy történelmi időköt élve a Független Kiszgazdapártra ismét felelősségteljes politikai feladat hárul. Majd ideiglenes vezetőséget választottak, s a nyolc társelnököt felvonultató testület egyik tagjaként Vörös Vincét is megválasztották. Kovács Bélát örökös elnök, mohácsi Varga Pál pedig megyei elnök lett. Dr. Kertész Endrét, aki ekkor már a megalakult Baranya megye és Pécs város Nemzeti Munkástanács elnöke volt, az egyik ügyvezető elnökké választották, Dombi Kisfalvi József sellyei, és Tantos János pécsi kiszgazda politikusokkal együtt.

Még tartott a kiszgazdagyűlés, amikor Samu László és Czövek Jenő volt országgyűlési képviselők a Gödöllői Agrártudományi Egyetem fegyveres diákjainak kíséretével megérkeztek Budapestről, és felkérték Kovács Bélát, hogy utazzon a fővárosba átvenni a Kiszgazdapárt vezetését. Ugyanakkor a Nagy Imre kezdeményezte kormányalakítási tanácskozásokon is részt kellett vennie. Kovács Béla viszont ragaszkodott ahhoz, hogy Vörös Vince is utazzon vele, hogy a párt szervezésében segítse, illetve irányítsa a Magyar Parasztszövetség újjáalakulását. Másnap, október 31-én indult el a megyei tanács gépkocsijával a forradalom központjába a kis baranyai küldöttség, Koszér Nándorral és Kereszti József főjegyzővel kiegészülve. Bár útjuk biztonságos volt, az ellenőrzések miatt csak estére érték Budapestre, ahol Koszér Nándor lakásán szálltak meg, amely közel volt a Semmelweis utcában fekvő, egykori és ismételtlen elfoglalt kiszgazda pártközpontozhoz. A Rákosi diktatúra éveiben az épületben a Magyar-Szovjet Társaság székel, ezért nem kerülhette el a népharagot. A november 1-jén, reggel ideérkező baranyai küldöttség is megtapasztalta a rombolás és az iratétetések nyomait. Ettől függetlenül már lázasan folyt a politikai tárgyalások, s ekkor jelent meg a Független Kiszgazdapárt napilapjának a *Kis Újságnak* az első példánya is, címdalton hozva Kovács Bélának a pécsi alakuló ülésén elhangzott beszédét, cikkeket a Független Kiszgazdapárt előtt álló feladatokról és az új szervezeti felépítéséről. Még délelőtt sikerült az október 30-án megválasztott kilenctagú Intéző Bizottság tagjaival is tárgyalni, valamint Csorba János volt budapesti polgármesterrel, korelnökkel és Kóvágy József ideiglenes pártfőtítkárral, akik hivatalosan is átruházták a párt vezetését Kovács Bélára. Még aznap a parlament egyik emeleti szobájában Tildy Zoltán államminisztert is felkeresték, de a további egyeztető tárgyalásokon Vörös Vince már nem vett részt. Idejét és energiát teljesen leköltötték a Magyar Parasztszövetség előtt álló feladatok szervezése. Az V. kerületi Báthory u. 24 szám alatti egykori székházat ugyanis hasonló állapotban találták, mint a pártközpontot. Itt régi gazdatársaival, Kis Sándorral, Kovács Károlyval, Jakab Sándorral és Kelemen Sándorral találkozva a parasztszövetség újjászervezése, egy többpártrendszerű demokratikus átalakítást segítő program megtárgyalása és egy új székház keresése volt a legsürgősebb feladatok. November 3-án sikerült is egy meglehetősen épületet találniuk a Kossuth téren, a Földművelődésügyi Minisztérium közelében, de a másnapra tervezett hivatalos kiutalást már nem tudták elintézni.

A szovjet megszállás hírére, november 4-én a pártközpontban már csak riadt és tanácstalan kiszgazdákkal találkozott. Kovács Bélával és másokkal együtt Koszér Nándor lakásán bújtak el, mert az utcákon szovjet katonák és civil ruhás „ávósok” járőröztek. Mindannyian Kovács Béláért aggódtak, s elfogadták Vörös Vince javaslatát, aki felkereste a Szabadság téren székelő amerikai nagykövetséget, menedéket kérve Kovács Béla miniszternek, amit rövid megbeszélés után

megadtak. Koszér Nándorral közösen kísérték el, majd maguk is menedékjogot kértek és kaptak. Még aznap este légi támadástól tartva a követség óvóhelyére kísérték őket, ahol már ott tartózkodott Mindszenty József bíboros is. (Kovács Béla akkor már ismerte az esztergomi érseket, sőt pár napja tárgyalt is vele.) Másnap hajnalban viszont a kiszagda politikusoknak el kellett hagyniuk a követséget. A hivatalos indoklás szerint a nemzetközi jog értelmében csak egy napig adhattak ideiglenes menedéket. Ekkor Vörös Vince dr. Szentiványi Józsefet kérte, fogadja be Kovács Bélát. Később, a kiszagda politikus helyzetéről értesülve ifjabb Antall József, a későbbi miniszterelnök és családja adott otthont számára, és kísérték az akkor még reményt keltő politikai egyeztető tárgyalásokra. Vörös Vince számára viszont egyértelművé vált, hogy szervezési feladatát már nem végezheti tovább, ezért november 5-én Kereszti Józseffel visszajöttek Pécsre ugyanazzal a gépkocsival, amivel Pestre utaztak. A továbbiakban is kapcsolatot tartott Kovács Bélával, s figyelemmel kísérte a hozzá eljuttot ellentmondásos híreket. A Kádár vezette Forradalmi Munkás Paraszt Kormány 1957. január 5-én kiadott nyilatkozatához Kovács Bélával és Varga Istvánnal közösen egy tíz pontból álló feljegyzést tettek közzé, hivatkozva az előző hetek tárgyalásaira. A megbeszélések részletei nem ismertek, de a feljegyzésben feltüntették a többpártrendszer, s így a kiszagdapárt szükségességét és a „polgári paraszti életvitel” kialakítását is. A következő hónapokban azonban világossá vált számára, hogy a kezdeti politikai ígéretek ellenére újra kommunista államberendezkedésre lehet számítani. Bár a megkorlátozások nem érintették drasztikusan, mégsem kerülhette el a már többször átírt mellőzést és háttérbe szorítást. Az *Ellenforradalom Baranyában* című ún. Fehér könyv 1957. végén elferdített tényekre hivatkozva próbálta felforgató tevékenységét és hatalommal való visszaélését igazolni (Forrásközlésünk negyedik dokumentuma ezt a helyzetet ismerteti). A Dunántúli Naplónál vállalt szerepét elferdítő állításokra reflektálva nyílt levélben válaszolt, de írását természetesen nem tették közzé. Végül 1958 februárjában politikailag megbízhatatlannak nyilvánítva elbocsátották a Melyépfítő Vállalatától. Csak két hónap múlva talált állást a Baromfifeldolgozó Vállalatnál, de egy hónap elteltével innen is menni kényszerült. Végül ismét Kovács Béla közvetítésével egyik barátja Orbán (Ornstein) Vilmos szerzett neki agronómus állást a már említett Esztergom melletti Országos Sertészvizsgáló Vállalatnál. Innen csak tíz év elteltével tudott elmenni, és ismét Baranyában elhelyezkedni.

Az irathagyaték nemzeti szabadságharcra vonatkozó dokumentumai

A Vörös Vince hagyatékban őrzött '56-os források több típusát lehet megemlíteni: az '56-os események eredeti forrásait, az ezt követő években keletkezett, és a forradalmat érintő dokumentumokat, későbbi visszaemlékezéseket, interjúk kéziratait, naplójegyzeteket, barátaival folytatott levelezéseit, a rendszerváltozás után keletkezett iratokat, végül a különböző ünnepi és kegyeleti megemlékezéseinek kéziratait. Eredeti, közvetlenül az események idején keletkezett dokumentum csak kevés található a hagyatékban, mert 1988. szeptember 28-án megállapodást kötött az MTA Történettudományi Intézetével és a História történelmi folyóirat szerkesztőségével, hogy dr. Antall Józseffel és Göncz Árpáddal közösen összegyűjtik és átadják az őrzésükben lévő 1956. október 23. és 1957 tavasza közötti eseményekre vonatkozó dokumentumokat. Még ez év decemberében Antall Józseffel közösen három irat-együttest adtak át: a Független Kiszagdapárt és a Petőfi Párt tervezeteit, feljegyzéseit és levelezéseit tartalmazó dossziét, a „demokratikus szocializmus elemzése” és a külkereskedelem elemzése című kiszagda tervezeteket, végül az 1956 november 9-én keletkezett ún. Bibó-tervezetet és a december 8-iki keltezésű ún. *Közös nyilatkozatot*. A később keletkezett írásokból és hanginterjúkból számos utalás és idézet segítségével azonban közvetve ezek a dokumentumok is megismerhetők. Közülük külön kell kiemelni, a már ismertett három közéleti személyiség adatgyűjtésén alapuló a Históriaban *Független Kiszagdapárt 1956. november.* címmel megjelent dokumentumgyűjteményt, amelynek több kézirat és korrekúráváltozata is fennmaradt, s a Független Kiszagdapárt, a politikai kibontakozás biztosítására tett tervezetét ismerteti. A közvetlenül az események idején keletkezett források közül a Független Kiszagdapárt Intéző Bizottsága által október 30-án kiadott *Magyarok c. felhívást*, a *Kis Újság* november 1-jei és 2-ai, a *Magyar Világ* című független politikai napilap november elsején megjelent példányát (benne Kovács Béla: *Nem értek egyet a kormány jelenlegi összetételével* című vezércikkével) lehet megemlíteni, valamint két igazoló okmányt, amelyek a Budapestre utazást és a Kiszagdapárt központjába való állandó belépést biztosították. Áttételesen ide sorolhatjuk azokat a leveleket is, amelyeket politikus társaitól kapott közvetlenül a forradalmi eseményeket követően. Számos személyes élmény, objektív helyzetelemzés olvasható ezekben az írásokban, külön kiemelve Karancsai László (1945 előtt vezérkari tiszt) 1956. december 21-én keltezett, mondhatni megrázó helyzetelemzését. Az '56-os eseményekről még a későbbi évtizedek bőséges levelezései során is felbukkannak érintőleges, olykor részletesebb említések is, de érthető módon már jóval visszafogottabban és óvatos közlésekkel. Értékes forráscsoportot alkotnak az '50-es évek első felében, a forradalom alatt, s az azt követő hónapokban írt naplójegyzetei, s későbbi évtizedekben készített visszaemlékezései is, amelyek során felhasználta korábbi írásait. A már említett *Politikai utam* című kötet munkálatai során is visszatér egykori kézírataihoz, jegyzeteihez. A kötet 1956-al foglalkozó fejezetét mintegy kiegészítik, részletesebben említik a kéziratban is rögzített interjúi, amit az Országos Széchényi Könyvtárban 1988 májusában készítettek vele az *Oral History Archivj számára*. Ugyanekkor az OSZK Videó Téka Történeti Interjúk Tára című sorozatban is felvették készítették politikai pályafutásáról és az '56-os nemzeti felkelés alatt átélt élményeiről. Közél egy évtized elteltével, a hanginterjúkat is felhasználva jelent meg 1997-ben az 1956-os Intézet gondozásában a *Pártok c* kötet, többek közt az ő visszaemlékezéseinek szerkesztett, rövidített változatával. Fontos megemlíteni egy, eddig még nem publikált írását *Az 1956-os szabadságharc vidéki eseményei Baranyában és az országban* címmel, Győr, Székesfehérvár, Debrecen, Miskolc és Pécs szerepének taglálásával, *Ahogy a hírek eljutottak hozzám alcímmel*. A parlament alelnökeként számos protokolláris feladatot kellett ellátnia. A külföldi delegációk fogadása, rendezvényeken való részvétel mellett a közelmúlt történelmi eseményeinek ünnepi és megemlékező eseményein is folyamatosan részt vett. Közülük az egykori barátokról és pályatársakról tartott búcsúztató és megemlékező beszédeit lehet megemlíteni. A hagyatékban közel húsz ilyen jellegű, s többnyire egykori kiszagda politikusokat érintő beszéde maradt fenn. E beszédeket ő maga írta, kézírásos változatban maradt fenn, néhány esetben gépirati másodpéldánnyal együtt, de ezeket is ő írta.

Az úgynevezett '56-os dokumentumok köréből ehelyült két szubjektív hangvételű levelet teszünk közzé: Egyéni meglátásai mellett jól tükrözik, s olykor a „történelem alulnézetből” aspektusából láttatják a tragikus eseményeket. A már említett, Karancsai László által írt levél mellett az 1957 elején, a megkorlátozások előtti, még reményteljes időszakban keletkezett másik levél szerzője, egykori kiszagda társa, Szigeti Pozsár István. Bár tartalmuk és hangvételük is különböző, abban megegyezik a két dokumentum, hogy az 1957-es évvel kapcsolatban még voltak remények. Igaz előrevetítik a bekövetkező megkorlátozások, mégis hittek mindketten abban, hogy a forradalom értékei a lehetséges politikai megoldásokat is befolyásolhatják.... Közzé tesszük a megkorlátozás éveiben, pontosabban 1958 elején keletkezett feljegyzését is, amely az őt ért vádakra reagál: Ezek között a legsúlyosabb, hogy akadályozta a kommunista újságírókat szerkesztési feladatok végzésében, ill. befolyásolta őket, és a kiszagdapárt szellemiségét erőszakolta rájuk. Ezzel az „ellenforradalom” programjainak és követeléseinek fórumává tette a kommunista pártlapot. Felrótta neki, hogy kisajátította a szerkesztőség autóját, és azzal szállította magát a különböző rendezvényekre, sőt rendszeresen magáncélokra is használta.

A másik két dokumentum már évtizedekkel később keletkezett: az egyik Szigethy Attilának, a Dunántúli Nemzeti Tanács tekintélyes és mártírsorsú elnökének kapuvári újratemetésén elmondott beszéde, míg a másik az 1990-es években lejegyzett visszaemlékezése. Az 1956-os vidéki, fontosabb eseményekről - közvetlenül az események után - készült feljegyzéseit, kézírásos vázlatait évtizedekkel később, közvetlenül a rendszerváltozás előtt szerkesztette egységbe. A gépirat formátumban fennmaradt írás néhány állítását mára már másképp értelmezzük, illetve részleteiben is jóval több ismerettel rendelkezünk a feltüntetett városok '56-os eseményeire vonatkozóan. Ez a kézirat, pontosabban az alapjául szolgáló vázlatok közvetlenül az események utáni állapotokat, illetve az akkori ismereteket tükrözik.

Források

Karancsai László levele Vörös Vincének

1956. december 21.

Kedves Barátom!

Leveled megkaptam, sajnálattal hallottam, hogy nem jöhetsz el, azért a levelet választottam. Amikor itt voltál, akkor megmondtam Neked, hogy érzem a közeljövőben kell valaminek történni, akkor megmondtam, hogy mire kell felkészülni és láttam B. szerepét és jövőjét. Most újra látok valamit, és arra újból fel kell készülni, és ezt azért fontom, mert a Te személyi ismeretséged és kapcsolataid ezt értékesítheti. Legutóbb ezt elmulasztottad, és ha leírom, hogy kellett volna tenni, akkor Te is lelki ismeretfurdalást kell, hogy érezdél.

Ok[tóber] 15-25-ig kórházban voltam, de a 23-i események miatt kijöttem, s azonnal láttam, hogy itt tenni kell valamit. Egy percig sem hittem, hogy az O[roszok] kimennek, de azt sem hittem, hogy meg lehet velük egyezni, de tudtam azt, hogy többen fognak jönni, és a tekintélyüket, érdekeltségüket meg fogják védeni. Éppen azért, amikor a pesti harcok megkezdődtek, és a sztrájk elkezdődött, akkor a keszthelyi [Forradalmi] [Tanácsnál]-nál tettem javaslatot, hogy a győriekkel együtt kezdeményezzünk egy katonai parancsnokságot, melynek tüzérségét és páncélos részét én megszerveztem volna, azzal a céllal, hogy a Dunántúli tisztítsa meg, utána B[uda]p[est]-t szabadítsa fel, s későbbi céllal, az egész ország katonaságát mozgósítva a Kárpátok előterében védekezzen. Ennek eredménye lett volna, hogy a kormány napk lett volna egy szabad háttérre Nyugat felé, ahonnan anyagi erkölcsi és katonai segítséget kaphatott volna.

Ez a javaslatom helyeslésre talált, de azt mondták, bízunk a néphadseregben, és annak egységét nem szabad megbontatni. A régi tisztekkel kapcsolatban pedig, ha azok belépnek, akkor fasiszta jellege lesz a dolognak! Ezzel szemben a néphadsereg tagjai kitűzték a nemzeti színű kokárdát, és sétáltak, és semmit nem csináltak. Később pedig visszaálltak, és újra sétáltak. *Minket félreállítottak*. Közben pedig a hős pesti munkások és diákok tömegével haltak meg, mert nem volt egy okos ember, ki mert volna.

Így lett aránytalan és áldozatos a harc, s így lett az a sok veszteség, mert egy páncélos tömeg hadsereggel szemben védtelen lelkes haitak álltak szemben. A néphadsereg minden tagja megmaradhatott volna, csak egy erőteljes, eszes vezetőség kellett volna. Nagy Imre egy patinás kommunistának indult, aki menet közben lett jó magyar, egyetlen érdeme volt, hogy Nagy Ferencéket nem engedte, bizonyítja, hogy gyenge elképzelései lehettek, hogy hitt a kommunista becsületszóban és kijött a jugoszláv követségről, erre csak azt tudom mondani, megérdemelte a sorsát, aki ilyen gyagya.

Maléter egy nagyszerű magyar, aki kulcspont-szerűen átállt, de amikor miniszter lett várta, hogy mi a következő parancs, egy miniszter pedig ne várjon parancsra, hanem csak annyit kellett volna mondani, hogy mozgósítsátok! Ehelyett átment Király Bélával, aki egyébként eszes ember, az o.-hoz tárgyalni! Velük akkor tárgyalni felesleges volt, másrészt a parancsnok maga soha nem megy, mert távollétében ki intézkedik, meg ha olyant kérdeznek, amire azonnal kell válaszolni, akkor nem mondhatja, hogy majd megkérdezem, tehát nem tud időt nyerni! Így tárgyalták el a gyakorlatlan embereink a helyzetet! Arról aztán nem is beszéltek, hogy a pártalakítások, a hírlapalakítások, a sportegyesületek alakítása stb., micsoda gyerekes dolgok voltak akkor, amikor az ország égett. Az erők szétforgácsolódtak és elterelte a figyelmet a fontos tennivalókról.

Röviden összefoglalva, úgy tudom az egészet jellemezni, gyönyörű volt, emberfeletti volt, csak az ész hiányzott az októberi forradalom, illetve szabadságharcból. Hazánk 200%-on felül hozott áldozatot a kommunizmus elleni harcban, arra döntő csapást mért, de a további magyar áldozat káros a nemzetünkre emberéletben is meg anyagban, nemzetgazdasági vonalon is. Külföld többet kamatoztatott ebből mint mi!

Ezt a fejezetet ezzel bezárom.

B-nak nagy volt a jövője és most is az, de ennek követelményei vannak. Ha most választás lett volna, biztos többsége lett volna a M[iniszter] Elnökségtől nem tudott volna kitérni. Most nem egészen ez a helyzet. Te is, B. is egy bizonyos gátlással nézitek a régi, úgynevezett urakat és volt katonatisztek. Ebben van is némi igazság, de nem szabad ezt a társadalmi rendet végleg elzárni, mert ez nagy ellenzék, én ugyanis azt mondom, a régi úri világnak is vannak értékes, okos tagjai és a régi tiszteknek is, hiszen a kommunista hadseregnek is mi voltunk a tanárai, sőt mi több, most jan[uar] 4-én lesz egy értekezlet B[uda]pesten, ahol arról fognak tárgyalni, kiket vegyenek vissza a horthysta tiszték közül. *Persze mi csak olyan dolgot vállalunk, ami a magyar érdek.*

A kisgazdapárt a jövőben csak akkor lesz létezősége, ha a régi úri világ értékes rétegeit, régi, nem arisztokrata, nem nagybirtokos, értékes katonatiszteit felöleli, s nem csak kisgazdákra, gazdálkodáshoz értékre fog támaszkodni. A párt fele legyen kisgazda típus, egy negyede a feltörő ifjúság és egynegyede a régi kipurábált eszes értelmiségi. Az országba elég 2000 okos ember, de ezt is nehéz összeszedni.

Mindszenty nagy erő az országban, de a papi javak visszaadása és a Habsburg vágyai le fogják rombolni a jövőjét. *S már ez el is indult.* Sok párt felesleges az országban, a kisgazdapárt olyan legyen, mint egy nemzeti párt, mely az ország szívének dobbanása, paraszt párt felesleges, valamint a Demokrata Néppárt is, lehet SZDP és a K[ommunista] P[árt] is csak azért, hogy egyszer és mindenkorra döntő csapást kapjon. Komolytalan egy ilyen hazafias nemzetről a sok párt, mely szétforgácsolódnak vezet. Nagy F. állítólag Bélának volt barátja, illetve rokona, mond meg neki, függetlenítse magát, mert annak nincs tekintélye és jövője és minden kapcsolat vele, neki is árt.

Meglátásaim a következők: Az o.-ok ki fognak menni, vagy kényszerrel, vagy tárgyalásokkal és egy semleges Magyarországnak igen nagy és gyönyörű jövője lenne. Hiszem, hogy Erdélyt és a Felvidéket és a jugóktól a bácskai háromszöget a Mura vonalát vissza fogjuk kapni, és ha a külföldi segítségeket jól forgatjuk és nem adjuk el nemzeti kincseinket, akár Amerikának, vagy bárkinek, akkor most mi leszünk a legboldogabb ország. Ha szabadok lennénk, nem kellene nekünk segítség sem, mi akkor is hamar felépülnénk! Régi úri világot is kitoröjlük, és a mostani elnyomatást is, nem kell nekünk a taps a zsarnokság, jó lesz nekünk a pacsirtaszó is! Cél egy kiegyensúlyozott demokrácia, ahol az egyformaságban arra fogunk törekedni, hogy akinek jól megy, ahhoz emeljük a többit is, nem pedig úgy, hogy lesüllyesszük az emberi jólétet, s ahhoz emeljük a többit is, nem pedig úgy, hogy lesüllyesszük az emberi jólétet a mélypontra.

Ha más országok megmozdulnak, akkor nálunk is a szabadságharcot meg kell kezdeni, de a fentebb, általam vázolt módon, s ekkor B-ra újból az a feladat vár, hogy neki kell cselekedni, most pedig különösen, mert nagy a népszerűsége szert tett N[agy] [mre]. Aligha fog ide még egyszer visszatérni. Éppen azért erre fel kell készülni, mert ez jöhet holnap, vagy pár hónap múlva, de azonnal is és a tanácstalanság a legborzasztóbb. Ki kell választani egy törzset, mely minden vonalon azonnal erőteljesen tudjon cselekedni, és ennek a törzsnek a tagjai már is gyűjtsék a saját vonalukon a kiváló embereket, akikre majd tudnak támaszkodni, ez a kiválogatás igen nehéz és komoly feladat, mert én, ha a régi tiszteteket nézem, bizony ott sem sok van, akinek esze és ereje, gyakorlati tudása is együttesen megvan. De mégis ehhez hozzá kell most látni.

Gyalázatosnak látszik Amerika magatartása, melynek platformja üzleti, de mégis én tartózkodással jelentem ezt ki, mert valami lappangó tervük van, amit mi nem látunk, feltűnő a németek hallgatása is, bizonyos jel Nehru amerikai látogatása, a kínai kérdés, a rejtett gazdasági tervek, számok, melyek mind titokzatosak és nem beláthatók. Éppen azért bízom a magyar jövőben, annak gyönyörű távlataiban, de arra fel kell készülni. Igen szeretném, ha ezeket a gondolataimat B-val közölnéd, egyszer már erre kértelek. Én felajánlom szolgálataimat és minden erőmet, képességemet rendelkezésére bocsátom, egy titkos előérzetem lök feléje. Ha úgy gondoljátok, hogy egy személyes megbeszélés is szükséges volna, akkor egy alkalmas helyen találkozhatnánk is, lehet az nálam is, lehet a hévízi reuma kórházban is, vagy Pécsen is.

Természetesen látom, hogy most egy visszaesés időszakát követjük, amikor jön a bosszú, a visszavágás, a megfélemlítés időszaka, éppen azért kell óvatosan és ésszel cselekedni. Apró részletkérdésekről most nem írok, mert ezek nem döntők és azok már nem is időszerűek. Visszafelé csak annyit kell nézni, amiből tapasztalni lehet, ellenben mindig csak előre, nagy távlatokban gondolkozzunk és tervezzünk.

Levelemet befejezem és várom válaszodat. Persze Neked nem kell ilyen nyíltan írni, mert nem tudod olyan megbízhatóan esetleg elküldeni.

Kívánok Neked és egész családotoknak Kellemes Karácsonyt és Boldog Új Évet.

Ezt a levelemet egy ismerős viszi le Pécsre nővéremhez, aki Neked személyigazolvány ellenében adja ki.

1956. dec[ember] 21.

ölellek: *Laci*

Baranya Megyei Levéltár XIV. 66. Vörös Vince irathagyatéka; I. Állag, a. tétel, 15. irat. Géppel írt eredeti, betoldásokkal. (A szerző javításait kurzívval jelöltük.)

Szigeti Pozsár István levele Vörös Vincének

1957. január 14.

Kedves Barátom!

Folyó hó 3-án írott leveledet megkaptam, jó kívánságodat és tanácsodat köszönöm. Igazad van, itthon a helyünk, ha kibírtuk eddig, ezután már jobban kibírjuk. Nem fogok menni, amíg nem kényszerítenek rá. Ennivalóm és a ruházatom meg van, szűkösen kijövünk. Ide a Hansági Á[llami] G[azdaság]-hoz helyeztettem magam br[igád] vez[et]ő-nek a tehenészetbe, reggel 4 órától este 8-ig vagyok talpon itt a megye közelébe, ahol már igen erős az igazoltatás. Igen sokan mentek itt ki azelelt. Te is dolgozol a családodért. Gondolom kicsi keresetedből nehezen jöttök ki. [Kovács] Béla írt pár sort, féltő szeretettel gondolunk rá, nagy az a feladat, amely reá vár. [Dob] Pista bácsi körül baj lehet, nem válaszolt, mit tudsz róla?

Vincém sok az aratnivaló, de vajon lesz-e elég arató? Hová jutottunk?

Ha Te látnád, mi folyik itt.

A vadászok ma is tartottak nagy vadászatot a megye körül. De mi jön még? Sok minden nincs itt még rendben. Családunk minden tagja rokonaimmal együtt itthon vannak, nem ment ki senki.

A fiam ifj. Sz. I. gépkocsivezető Hajdúszoboszlón, Marx tér 10. sz. alatt lakik, derék értelmes, okos ember, 27 éves nős. Leányom Kollár Andrásné Újrónafőn lakik, férje vontatóvezető (a forradalmi munkástanács elnöke volt). Kovács Péter volt titkár visszaköltözött újrónafői lakásába. Én is haza akartam menni, de nem adták vissza a lakásomat. [Nagy] Ferivel kapcsolatban érdekes a közvélemény. Keveset hallani róla. Talán már Te is vissza tudnál jutni az Á.G-hoz.

Időnként önts belém lelket, az idegeim kimerülnek. Pestet én is láttam. Megsokszorozódott a megbecsülésem a m[agyar] munkásság iránt. Nem vagyunk mi utolsó nemzet. Hiszem, hogy feltámadunk, nagyok, erősek leszünk és egy új Magyar Élet, Boldog Nagy Magyarország és benne megelégedett boldog magyar nép.

Ölel (52) éves barátod István

Bősárkány, 1957 I. 14.

Baranya Megyei Levéltár XIV. 66. Vörös Vince irathagyatéka; I. Állag a. tétel, 22. irat. Kézzel írt eredeti.

Vörös Vince feljegyzése a Jegyzetek az ellenforradalom Baranyában című könyv egyes tételeiről és a személyét érintő vádaskodásokról

1958. január 10.

az „Ellenforradalom Baranyában” c. könyv egyes tételeihez.

Az „Ellenforradalom Baranyában” c. nemrég megjelent könyv 35. oldalán személyemmel is foglalkozik. Szükségesnek tartom egyes tételek tisztázását és a valóságnak megfelelő beállítását.

1956. október 26. vagy 27-én - a napra pontosan nem emlékszem - munkahelyemről hazatérve, közölték velem, hogy a községi tanácshoz telefonált a Dunántúli Napló szerkesztőségéből Oroszlán Imre szerkesztő, velem akar beszélni, hívjam vissza a szerkesztőséget. Nem tudtam, mit akar. Másnap a tanács irodájában telefonon felhívtam a szerkesztőséget, ahonnan közölték velem, megbeszélésre menjek be hozzájuk szerkesztői ügyben, én azonban határozott választ nem adtam. Nem is mentem be, erre a lap gépkocsiját küldték értem. Beérkezve, a Szikra Nyomda egyik helyiségében már együtt lévő szerkesztőségi tagok közölték velem, hogy a szerkesztőbizottságot szeretnék kibővíteni paraszti vonallal, és rámszámoltak. Kértek, fogadjam el választásukat. (Nem mint kisgazdapárti szervező lettem beállítva a lap szerkesztőbizottságába. A kisgazdapárt utána következő szervezésében egyáltalán nem is vettem részt, arról nem is tudtam.) Azon aggályomra, hogy én vidéken lakom, a szerkesztőségre nem járhatok be (így akartam kimaradni, mert semmiképpen sem volt kedvem elfogadni a megbízást), felajánlották a szerkesztőség gépkocsiját, hogy az majd bevisz Pécsre, és haza is szállít. Bár semmi kedvem nem volt hozzá, két vagy három esetben bementem a szerkesztőségre, ahol a szerkesztés menete, technikai részlete érdekelt és kapott meg inkább, mintsem beleszóltam volna a lap szellemi irányításába. A lap kommunista szerkesztőivel barátságos viszonyt tartottam fenn. Semmiféle cikk megjelenését nem követeltem, s nem is javasoltam. Kálmán Jánosra nem emlékszem, nem ismerem. S látva, hogy a szerkesztőségi munka nem nekem való, október 30. átlól már nem is jelentem meg.

A szerkesztőségi gépkocsi családomból való igénybevételeéről szóló tétel, bár nem lényeges, inkább megalázó, a valóságban így történt: Kilenchónapos unokám súlyosan megbetegedett. A faluban és a közeli falvakban orvos nem volt, egy alkalmi gépkocsi ingyen bevitte Pécsre orvoshoz. Mivel azokban a napokban a vonat nem közlekedett, feleségem felkereste a szerkesztőséget, abban a reményben, hogy ott talál engem, hátha valami módon haza tudom szállítani őket. Mivel nem voltam ott, a szülői rettegés a beteg gyermekért oly elhatározásra készítette, hogy megkérte a szerkesztőség egyik tagját, haza tudják-e küldeni őket gépkocsival, hogy a beteg gyermek minél előbb ágyba kerülhessen. Természetesen a válasz készsége és humánus volt. Tehát ez egyetlen alkalommal és ilyen célra lett elkérve a szerkesztőségi gépkocsi családomból részére. Azt hiszem, ha egy gyermek életéről lenne szó, ma sem tagadnám meg a szerkesztőség, hogy gépkocsiját rendelkezésre bocsássa.

Bakonya, 1958. január 10.

Vörös Vince

Baranya Megyei Levéltár XIV. 66. Vörös Vince irathagyatéka: L. Állag b. tétel 14. irat.

Kézzel és géppel írt eredeti változatok.

Vörös Vince gyászbeszéde Szigethy Attila újratemetésén

Kapuvár, 1991. március 24.

Tisztelt

Gyászoló *közönség*, *kedves családtagok*, rokonok, ismerősök, hölgyeim és uraim!

*Megilletődve és végső érzésekkel állok most itt ezen a helyen, ahol az 1956-os magyar forradalom egyik nagy alakját, Szigethy Attilát végső helyén szülővárosában, a város vezetősége által adományozott díszsírhelyen megérdemelten méltó nyugalomba helyeztük. A szomorúság érzése tölt el akkor, amikor arra gondolok, hogy az elmúlt évtizedek és évszázadok során egy szebb, jobb és szabadabb jövő reményében hány nagyszerű és igaz ember áldozta fiatal életét a magyar szabadságért és a nemzeti felemelkedésért. Ugyanakkor a szomorúságba egy csepp öröm is vegyül, ami már a mai napnak, Magyarország jelenének szól. Örülök annak, hogy megérthették azt a pillanatot, amikor a méltatlanul eltiport, a *hallgatás homályába* kényszerített nemzeti hőseink emléke ijóbul a közfigyelem előterébe kerülhet. Ez a bizonyíték arra, hogy bár egy nép szenvedjen bármilyen diktatúra igája alatt, sohasem felejtje el nagy fiait, *mártírjait*.*

*Az én korosztályomhoz tartozott Szigethy Attila, egy év különbséggel 1912-ben született a városban, Kapuváron. Fiatalon kisvárosi tisztviselő, ipartestületi titkár, járásbírói írnok, később jegyző volt. A harmincas évek második felétől közel került a népi írókhoz és mozgalmukhoz. A háború végén bátran szembefordult a nyilasokkal. Származása és népi elkötelezettsége 1945 tavaszán a Nemzeti Parasztpárthoz vezette, itt kezdte meg politikai pályafutását. Először a Nemzeti Parasztpárt kapuvári szervezetének a titkára, majd 1947-től Sopron megye parasztpárti vezetője lett. 1947-ben került be a magyar parlamentbe *országgyűlési képviselőként*. 1953-tól haláláig nyílt és őszinte híve Nagy Imrének és annak a politikának, amit Nagy Imre képviselt.*

Szigethy Attila Rákosi Mátyás diktatúrájának idején is megőrizte emberi és politikai tartását, népszerű ember volt és maradt a megye lakosainak körében. Amikor 1956. október 25-én Győr városát is elérte a forradalom tüze, őt választották a Forradalmi Tanács vezetőjéül. Elnöke lett az 1956. október 26-án megalakult Győri Ideiglenes Nemzeti Tanácsnak. A forradalom napjaiban Szigethy Attila a Győr-Sopron megyei Nemzeti Tanács, majd a Forradalmi Dunántúli Nemzeti Tanács elnökeként politikai meggyőződése helyességének tudatában, bölcs politikusként szervezte és vezette a forradalmi eseményeket, és minden tőle telhetőt megtett azért, hogy elkerülhető legyen a győri orosz beavatkozás.

*A forradalom leverését követően a Kádár-kormány Szigethy Attilát is megpróbálta megkörnyékezní, a hazafias és forradalmi eszmék feladására kényszeríteni. Ezt a nagyszoború férfit azonban nem vette le a lábáról sem az ígértetés, sem pedig a fenyegetés. Hazafias meggyőződése és politikai elkötelezettsége mellett mindvégig kitartott. Ezért a hatalom bitorlói hajtóvadászatot indítottak ellene, és mivel nem akart külföldre *menekülni* - több *küzdőtársával együtt* - a sorsa megpecsételődött, 1957. májusában letartóztatott. Politikai vádakot koholtak ellene. A megtorlás büne - mint szerzte az egész országban - Győr-Sopron megyében is tombolt. Ennek lett áldozata Szigethy Attila, akinek életével kellett fizetnie forradalmi hitéért, emberi tartásáért és tisztességes politikai meggyőződéséért.*

*Szigethy Attilát gyilkosai 34 évvel ezelőtt Sopronkőhidán egy jeltelen sírba temették. Harmincnégy évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy e jeltelen sírból végre az őt megillető méltó *nyugvóhelyre* kerüljön. Hiszem, hogy Szigethy Attila és sorstársai nem áldozták hiába életüket, az a hit és szellem, amit ők képviseltek, a magyar nép emlékezetében és *lelkében él majd*. Ezen a napon végső igazságot szolgáltatunk *Neked* Szigethy Attila és rajtad keresztül valamennyi mártírtársadnak is. Legyen ez a nap végső megnyugvásod, de legyen ugyanakkor intő figyelmeztetés is mindazoknak, akiknek büneit a nemzet soha nem *felejtheti el*.*

Szigethy Attila, magyar népünk igaz fia, nyugodj békében e sírban! És élj szabadságra törő nemzetünk emlékezetében, mint az 1956-os szabadságharcunk egyik hőse. A magyar Országgyűlés nevében búcsúzok Tőled.

Isten Veled!

Baranya Megyei Levéltár XIV. 66. Vörös Vince irathagyatéka; K. Állag, c. tétel, 3. irat.

Kézzel és géppel írt eredeti változatok.

Vörös Vince kézirata a vidéki városok eseményeiről 1956-ban

„Az 1956-os szabadságharc vidéki eseményei Baranyában és az országban - Ahogy a hírek eljutottak hozzám,,

A kommunista hatalom ellen fokozódó ellenszenv 1953 nyarától kezdett mind nyíltabban jelentkezni. Az enyhén szélesedő demokratikus jogokat és lehetőségeket számosan érvényesíteni igyekeztek. Rövid néhány hét alatt a megyékben több helyen vezető szervekké akarták változtatni a népfrentbizottságokat. Olyan működési szabályokat fogalmaztak, amelyek szerint a kommunisták nem lehetnek tagjai a népfrentbizottságoknak. E kis csoportokat azonban visszaszorították, de a megújulás, a szabadság szellemi és szervezeti felépítése tovább terjedt. Ez a Kommunista Pártban is eszmei zavart okozott, mely 1956 elejétől kezdve nyíltabban jelentkezett, és talajul szolgált a forradalom szellemi előkészítésének.

1956 októberében a forradalom kirobbanásával, mely Budapesten jelentkezett elemi erővel, a vidéki elégedetlenségek is lángra kaptak, a kialakult az események láncolatai. Érdekes, ezek erőssége nagyon változó módon jelentkezett egyes vidékeken és városaikban. Egyes helyeken végre megmozdulások történtek, ugyanakkor másutt csendesebb eseményeket idézett elő a Budapestről érkező hírek áradata. Pl.: egy Budapestről november elsején érkező személy, aki magát Nagy Imre személyes küldöttének mondta, és a pécsi ifjúsági Forradalmi Tanácsot kereste, így méltatlankodott: Mi van itt Pécsset? Végig jöttem a városon és egy embert sem láttam még a fán lógni.

Pécs csendesebb volt, s talán a falvak is emiatt voltak eseménytelenebbek. Pedig voltak a dolgozó parasztnak jogos sérelmeik, ennek ellenére nem emeltek kezét a kommunista hatalom vezetőire. Pedig a begyűjtésnek a rendszere, amely érvényben volt, súlyos terheket rótt a dolgozó parasztságra, és a téessítés Rákosiék által elkövetett, kíméletlen hibái tönkre tették parasztságunk értékes részét, ennek ellenére elsősorban munkáik végzésére fordították fő tevékenységüket. Egy-két helyen azonban mégis csak kitört az addig elfojtott indulat.

A forradalmi lehetőségek hatására a földjeiket féltő és bánó [!] parasztek elsősorban birtokaikat igyekeztek visszaszerezni, ezért elsőként a termelőszoövetkezeteket, az azokat kikényszerítő pártszervezeteket és a hatalmukkal visszaélő tanácsri szerveket vették támadásaik célpontjává. Meghírdették a magángazdálkodás lehetőségeit. Ehhez nagyban hozzájárult Mindszenty József bíboros-hercegbíboros beszéde a rádióban, aki nyíltan követelte vissza az egyházi elvett javakat. A sok helyütt véres áldozatok árán megalakított termelőszoövetkezeteket az emberek megszűntették.

Forradalmi Tanácsok, Forradalmi Paraszti Munkástanácsok, nemzetőrségek, szabadságharcos csapatok, sőt egyes helyeken „Forradalmi Köztársaságok” alakultak, mint Baranyában a Pécshez közeli Bodai Köztársaság, Komárom megyében Dorog szomszédságában a Kesztlői Köztársaság. Ez utóbbi több napon át tartotta magát. Géppisztolyokkal, de valahonnan szerzett ágyúval is fel voltak szerelve. Emberek bántalmazása egyik helyen sem fordult elő. Kommunista párt ellenes és szovjet ellenes magatartás alakult ki általában a forradalmárok körében. Több nagyobb községben lépték az ott elhunyt szovjet katonák emléktábláját, eltávolították a Tanácsházáról a vörös csillagot és a tanács- és a kommunistapárt-helyiségek tábláját. A falvak józan parasztsága általában került a tettlegességeket. Figyelmeztető szavak azonban majdnem minden községben előfordultak. Nem egy helyen kisgazdapárti és parasztpárti parasztszervezők akadályozták meg a tettlegességeket, mint Gyomán, Endrődön, Füzesgyarmaton, Medgyesegyházán, Szekszárdon, Sellyén, és lehetne sorolni sok helyet.

A vidéki eseményekre legjellemzőbb - véleményem szerint - az ország nagyobb városaiban kialakult helyzet, ezért sorra veszem az egyes országrészek „fővárosainak” helyzetképét, ahogy arról értesülhettünk. Ilyenek Győr, Székesfehérvár, Pécs, Debrecen, Miskolc.

Győrrel kezdem, mivel ennek a városnak szerepe az egész Dunántúlról, sőt országos viszonylatban kiterjedt. A nyugati határhoz közelálló város forradalmi szerepét földrajzi fekvése erősen meghatározta. A budapesti események után megalakították a Nemzeti Tanácsot, amely szülője lett a Dunántúli Nemzeti Tanácsnak. A győri Nemzeti Tanács jelentős szerepet töltött be a forradalom napjaiban. Kezdetben a Nemzeti Tanács bizottságaiban harc folyt a szélsőséges csoportok ellen. Azonban a tanács vezetőjének, Szigethy Attilának - kapuvári szövetkezeti ügyvezető, a Nemzeti Parasztpárt volt országgyűlési képviselője - és csoportjának befolyása gyengült, és mindjobban előtérbe került a „forradalmi kormányt” követők. Szigethy Attila, hogy pozícióját megtarthassa, mind több és jelentősebb engedményeket tett. Felhívást intézett a Dunántúli Megyei Munkás- Nemzeti Tanácshoz, hogy kiküldötteiket küldjék el Győrbe október 30-ára. A megjelent küldöttek megalakították a Dunántúli Nemzeti Tanácsot, Győr székhellyel. A Dunántúli Nemzeti Tanácsban a csatlakozott megyék Nemzeti Tanácsai 4-4, valamint a megyei jogú városok Nemzeti Tanácsai és Győr város Nemzeti Tanácsa 2-2 küldöttel képviselik magukat. Határozatot hoztak, hogy a Dunántúli Nemzeti Tanács maga állapítja meg szervezeti és ügyrendjét. A megalakult Nemzeti Tanács 1956. október 31-től gyakorlatilag átvette a hatalmat és gyakorolta egy forradalmi kormány megalakításának gondolatával a Dunántúlon az irányító szerepet. Felvette a kapcsolatot az összes dunántúli megyékkel, sőt, ezeken kívül Miskolc és Eger bizottságaival. A Dunántúli Nemzeti Tanács alakulásakor 14 pontból álló határozatot hozott, melyet elküldött az összes tagszervezeteinek és csatlakozásra szólította fel az ország összes Nemzeti Tanácsát. Megállapították, hogy Borsod megye Nemzeti Tanácsa, a Bács-Kiskun Megyei Tanács és Csepel Munkás Tanácsa csatlakozott. Tudomásul veszik a pápai, a győri, a tatai és zalaegerszegi honvéd alakulatok csatlakozását. A Dunántúli Nemzeti Tanács kívánatosnak tartja a Dunántúlon egységes katonai vezetés megszervezését.

A kormánnyal 24 órán belül tárgyalásokat kezd a nemzet követeléseinek érdekében, ezért küldöttséget meneszt Nagy Imréhez, hogy bizonyosságot szerezzen, és biztosítékot kapjon a kormány ígéretének való váltásáról. Elsősorban a szovjet haderőnek az ország területéről való kivonásáról és annak időpontjáról. Követelést terjeszt a kormány elé, hogy a szovjet csapatok kivonulása után, de legkésőbb 1957. január végéig több párt részvételével írjon ki általános és titkos választást. A kormány az illetékes helyi nemzeti tanácsok jóváhagyásával hozza létre a helyi karhatalmi szerveket, és a honvédség és egyéb fegyveres testületek magasabb rendfokozatú tisztjeit a megalakítandó Nemzeti Tanács jóváhagyásával nevezza ki.

A kormány összetételére vonatkozóan tárgyalásokat kíván folytatni. A kormány jelentse be az ENSZ-nek Magyarország semlegességét. Szólás, sajtó- gyülekezési és vallásszabadságot követelnek. Amennyiben Nagy Imréék a főbb irányelvek szerinti követeléseket nem teljesítenék, feltételen sem ismerik el a kormányt. Ez azt jelentené, hogy Győrött megalakítják a Független Nemzeti Ellenkormányt.

Szigethy Attila november 8-án megkérte az Ausztria felé haladó, kb. 50 fős fegyveres csoport vezetőjét, Bán Róbertet, hogy Szombathelyen „tisztítsák meg a várost”, elsősorban a határőrlaktanyát. Bán ennek a kérésnek eleget is tett. Itt is Nemzeti Tanács alakult és a határőrséget munkástanácsai vezetés alá helyezték. A győri forradalmi tevékenység előkészítésében jelentős szellemi irányító szerepe volt Galambos Irenaeus bencés rendi szerzetes pap-tanárnak, és a Cisztercita Rendnek.

Szigethy Attilának az volt az elképzelése, hogy „független semleges demokratikus” Magyarországot teremtenek. „A magyar szocializmus útja el kell, hogy térjen a marxizmus tanításaitól, amelyek idegenek a magyar néptől.” A Cisztercita Rendnek szervezeti voltak Budapestben, Egerben, Székesfehérváron, Győrben. Győri megbízottjuk Csizmadia Lajos volt. Feladatuk közé tartozott többek között: hirdetni, hogy a Szovjetunió imperialista hatalom és a kommunizmus barbárság - terjedt el a hír.

Győrött is voltak tüntetések. Elterjedt a hír, hogy a rendőrkapitányságon diákokat tartanak fogva. A tüntetők elhatározták, hogy elfoglalják a főkapitányság épületét. Szigethy telefonált azonnal a főkapitányságra, hogy ne használjanak fegyvert, kerüljék a vérontást. A tömeg elfoglalta az épületet, a talált fegyvereket szétszortották.

A Nemzeti Tanács első ülésén Galambos Irenaeus és támogatói fegyveres segítséget javasoltak a budapesti felkelők megsegítésére és *kérték* a világszervezettől, hogy ENSZ csapatok szállják meg a Dunántúlt. Az ülés alatt forradalmi csoport lépett a terembe és segítséget kért a mosonmagyaróvári fegyveres testületek ellen. Szigethy Attila Földes Gáborot bízta meg, aki húsz teherautónyi felfegyverzett csoporttal Mosonmagyaróvárra sietett, ott még csatlakoztak hozzájuk, majd felszólították telefonon a határőrlaktanya parancsnokát: összetűzés elkerülése végett szüntesse meg az ellenállást. Földesek így behatoltak a laktanyába, és átvették az intézkedést. Meg kell említeni, hogy Rokop József nevezetű egyén és társa, Germán László fegyveres csoport élén bementek a Nemzeti Tanács ülésére és Szigethy Attila lemondását és ellenkormány létrehozását követelték. Leszerelték őket, azonban a két személy megbízást kapott hirszerzési bizottság alakítására. Munkájukat titkosan végezték, külön igazolványt kaptak, mellyel bárhol, bármilyen ülésen részt vehettek.

Az összeköttetés fenntartásában, az események, határozatok közlésében egész Dunántúlon fontos szerepet töltött be a „Szabad Győri Rádió”. Felszólította Dunántúli népet, hogy az adásokat állandóan hallgassák. Kitént kommunista és szovjetellenes közléseivel. Nyugatról megérkezett Somogyvári Lajos, volt hort/hysta százados és fegyveres alakulatával elfoglalta a győri stúdiót, hogy kiáltványt intézzen az országhoz az általa megalakítandó kormány ügyében és programot olvastasson fel.

A Dunántúli Nemzeti Tanács javasolta a miskolci Nemzeti Tanácsnak, hogy alakítsanak egy nagyobb területet átfogó Nemzeti Bizottságot és ezzel az erőket egyesítsék. A megyei testületek jelentéseket küldtek Győrbe, valamint tanácsért fordultak a Dunántúli Nemzeti Tanácshoz, s onnan utasításokat kaptak. A szekszárdi Városi Tanácsot utasították, szüntesse be a budapesti rádió műsorának közlését, és csak a győri adást közvetítse. Klauz Sándor és dr. Timaffi László személyeket küldöttség élén Bécsbe menesztették, hogy az Osztrák Parasztszövetséggel vegyék fel a kapcsolatot. A Dunántúli Nemzeti Tanács valójában egy ellenkormány szerepét kezdte betölteni. Elfoglalták a városi tanács és az MDP összes helyiségeit, épületeit, vagyontukát elkobozták, a megyei pártbizottság lapjait és nyomdáját átvették. Az országban Budapest után Győrben és Miskolcon csaptak legerősebben fel a forradalom hullámai.

Miskolcon zajlott le a forradalom legkeményebb eseménye a főváros után. Miskolcon megtorolták azt is, ha valaki kijelentette, mégsem kellene a kommunistákat az utcán felkoncolni. Itt, és Győrben is, vallották a forradalmárok, hogy a munkásosztály tömegei a forradalom oldalán állnak. Győrben a vagongyáriak, Miskolcon a DIMÁVAG dolgozói. Már 1956. október 22-én munkástanácsot alakítottak a DIMÁVAG-ban Kós István Béla, üzemi lakatos kezdeményezésére és 16 pontból álló követelést állítottak össze gazdasági és politikai tartalommal. A munkástanács megvitatta a 16 pontot és kiegészítette 21-re. Október 25-én bevitték a megyei pártbizottságra, ahol Földvári Rudolf első titkár a követelésekkel egyetértett. Ő maga, Kóssal együtt, delegációt vezetett Budapestre Nagy Imréhez, hogy a kormánnyal elfogadtassák. A követeléseket Nagy Imréék magukévá tették. Ez idő alatt a Munkás Tanács intézkedett Miskolcon, hogy a Rádió csak az ő felügyeletükkel működhet[ett]. A Rádiót fegyveresek foglalták el, vezetőjét letartóztatták. Ez idő alatt Mezőkövesden tüntetés volt, 1956. október 25-én. Ledöntötték a szovjet emlékművet és leverték a középületekről a vörös csillagokat. Lefegyverezték a rendőrséget. A Klementínai repülőteret építő munkaszolgálatos katonák fegyveresen segítettek. A tüntetők örömmel üdvözölték a Miskolcra Budapestre menő fegyveres diákokat, akiket két teherautó szállított. Kis idő múlva egy teherautó ÁVH-s különítmény is keresztül robotogt a főutcán, amikor a tömeg éppen szétszortolva volt. Amikor elrobogtak, akkor kiáltozták, hogy ávosok voltak. Ez a különítmény Gyöngyös térségében utolérte a Budapestre utazó diákokat és durván szétszórta őket. A miskolci tüntetésen Nagy Attila elszavalta a Talpra magyar-t. Október 26-án a diákok vonattal mentek vissza Miskolcra. Az állomáson az ÁVH fegyveresei elfogták őket és bevitték a laktanyába. Tömeg verődött össze, akik követelték a diákok szabadon bocsátását. A rendőrség parancsnoka a tömeg mellé állt. A felbőszült tömeg elkezdte az ÁVH laktanyát ostromolni, hogy a fogva tartott 30-40 főnyi diákcsoportot kiszabadítsa. Az épületben közel 90 főnyi karhatalmi őrség volt. Antal Gyula tőrszörnyemester a tömeg közé lőtt, mire még jobban elkeseredtek az emberek. Közben megérkezett teherautókon a diósgyőri munkásság és a védő ávosok harca ellenére behatoltak az épületbe. A támadók közül többen életüket vesztették. A tisztek egy része megpróbált a háztetőn keresztül menekülni, mert máz nem tudtak ellenállni. Molnár István százados a szomszéd cukrászdában fogták el, és azonnal felakasztották. Raduly József százados ugyanígy járt és még sokan mások, az ávéhások közül. Elfogták Antal Gyulát is és *másnap* a Tanácsházánál, ahol fogva volt, az épület erkélyéről ledobták. Gáti ÁVH-s őrnagyot, amikor civil ruhába öltözve menekülni akart, elfogták, teherautó után kötötték, majd a szovjet emlékműre felakasztották. Egy Freimann Lajos nevű gombgünyököt, aki azt mondotta a tömeg felé, hogy ez barbárság, megálljtak magyarok, majd lesz még ezért nektek megtorlás, ugyancsak üldözöbe vették, aki felszaladt az AVAS Étterem tetejére, a világitást biztosító üveglapokra, mely beszakadt, ráesett a gépekre és ott meghalt.

Az ÁVH laktanya támadása után a város a forradalmárok ellenőrzése alá jutott. Már október 30-án megbízták Lövei Istvánt, alakítson defenzív csoportot. (A „defenzív” kifejezést Horthy hadserege vezérkari főnökségének 2-es osztálya, az úgynevezett VKF 2. használta, amely a hírszerzés és kémelhárítás feladatát látta

el. Ezeket hívták „offenzív” és „deffenzív” csoportoknak.) A Lövei-féle deffenzív csoport tagjai különleges igazolványokkal lettek ellátva és fedőnevet használtak. A csoport nem csak Miskolcon működött, hanem más városokra is kiterjesztették tevékenységüket. Egerben letartóztatták Angyal András és Knéz András államvédelmi őrnagyokat, Sajókeresztyúrón Divédi Ferencné. Tiszapalkonyán közreműködtek a rabok kiszabadításában. Füzesebonyban elfogták Fekete József ÁVH-s tisztet, s megbilincselve vitték Miskolcra. Más helyeken is hajtottak végre letartóztatásokat. Jellemző a forradalom menetére, hogy a deffenzív csoport, melyez a munkástanács hozott létre, elégedetlen volt a tanács összetételével és munkájával, s sikerült elérniük, hogy november 1-jére átszervezzék a munkástanácsot, erőteljesebb munkát kívánva.

November 4-én, hajnalban a szovjet csapatok megszállták Miskolcot, s minden összeköttetést megszakítottak a vidékkel. Miskolcon ellenállás nem volt, a csapatok 10 óra tájban értek Mezőkövesdre, ahol fegyveres ellenállásba ütköztek.

Szolnokon annyi történt, hogy a Járműjavítóból a munkásság, a hozzájuk csatlakozókkal együtt, lemondatta a Megyei Tanács vezetőit, melyben közreműködtek az egyetemisták is. Fegyveres ellenállás nem volt. Kádár János és kormánya már november 3-án a Megyei Tanács épületében volt szovjet segítséggel.

Debrecenben is ott van a kezdeményezők az egyetemi és főiskolai fiatalság egy része. A Megyei Pártbizottság erőfeszítése, hogy felfegyverezze a párhoz és a rendszerhez hű erőket, nem sikerült, a forradalmi hangulat erősödött a városban, és nyílt forradalommal alakult át. Először a megválasztották a Szocialista Forradalmi Bizottságot. Az ülést egy író nyitotta meg, aki azt hangoztatta, hogy nemzeti alapon kell a szocializmust megváltoztatni, de egy bős hang közbe kiáltott: „Elég volt a kommunista szemináriumból, ezért jöttünk össze, hogy bizottságot válasszunk.” Az egybegyűlt helyt adtak a felszólalóknak és sor került az elnökség megválasztására. A forradalmi gyűlés 14 pontban foglalta össze a követeléseket, melyet felvittek Budapestre. Losonczy Géza megígerte teljesítésüket, de utána újabb küldöttség érkezett Debrecenből, újabb követelésekkel. Ezt is egyetértséssel fogadták, de akkor már a forradalmi Bizottság többsége viharos értekezlet után a Dunántúli Nemzeti Tanács 14 pontjával értett egyet. Közölték is csatlakozásukat a győriekkel. Küldöttség utazott Győrbe, s támogatták az új kormány létrehozásának gondolatát és azt, hogy az új kormány kérjen nyugati segítséget. Mire azonban visszaértek Debrecenbe, november 7-én a helyzet már másképp alakult.

Debrecenben is számos bizottság alakult. Egyik azzal a céllal, hogy lefegyverezze a rendőrséget és az államvédelmiakat. Különösen az államvédelmiakat tartották ellenszenvesnek, mely karhatalmi szervezet végrehajtotta Rákosiék végzetes, népellenes gazdasági és politikai intézkedéseit. A hatalom minden vonalon egyre inkább a bizottság egyes tényezőinek kezében összpontosult. Tatár Kiss Lajost, aki a Megyei Tanács elnöke volt, letartóztatták Ménes Jánossal, a városi tanács elnökével is. Csósz László, volt iskolaigazgató, a forradalmi bizottság elnöke, 35 kommunista letartóztatását rendelte el, fegyveresekből külön csoportot hozott létre a letartóztatásuk végrehajtására. Ezen kívül Különleges nyomozó testületet állítottak fel, mert tudomásukra jutott, hogy a kommunisták titokban szervezkednek a hatalom átvételére. Kommunista vezetőknel házkutatást tartottak. A debreceni városi ügyészség vezetője segítette a letartóztatottak jogi indokainak kidolgozásában. Ménes János városi tanácselnök letartóztatásánál, az ő fogalmazása szerint, „a szabadságharc akadályozása” volt a jogi alap. A Forradalmi Bizottságban azokat, akik „nem elég átütő erővel” és nem elég gyorsan intézkédtek a kommunisták, keményen bírálták a többiek.

Székesfehérváron úgy tűnt kezdetben, mintha az eseményeket diákok, fiatal értelmiségiek indították volna el, akik többségükben a munkásosztály és a megkínzott parasztság soraiból kerültek ki. S a népi demokratikus rendszer felállítását kívánták felállítani. Október 26-án a Hazafias Népront Elnöksége elhatározta, hogy a volt koalíciós pártok tagjainak bevonásával Nemzeti Bizottságot hoznak létre. Kőnczöl Imre tanító (a *Nemzeti* Párt párt egyik megyei vezetője volt), javasolta, hogy az üzemek, hivatalok válasszák meg képviselőjüket és október 27-én a Városi Színházban alakították meg a *Nemzeti* Bizottságot. A gyűlést még aznap este megtartották. Amikor Kőnczöl a beszédét „elvtársak” megszólítással kezdte, a gyűlés résztvevői kifutózták. Amikor a marxizmus-leninizmust említette, a tiltakozás még nagyobb lett. Kőnczöl a gyűlésen vette észre, hogy az ő népies, szocialista elképzelése senkinek nem kell. Erős viták után megalakult a *Nemzeti* Bizottság, s tevékenysége a kommunizmust ellenzők nyomására mindinkább forradalmivá vált. Terjeszteni kezdték a városban, hogy a Győri Nemzeti Tanács küldöttein letartóztatták (ami nem volt igaz) de a nép erősen felzúdul ellene. A *Nemzeti* Bizottság október 29-i teljes ülésén határozatot hoztak:

1. követelték a szovjet csapatok kivonását.
2. A többpártrendszer bevezetését.
3. A kormánykibővítését az általuk megfelelőnek tartott személyekkel.

Küldöttséget menesztettek Budapestre, mely azzal tért vissza, hogy ha a harcok megszűnnek, támogatniuk kell a *Nagy Imre* kormányt. Egy másik küldöttségük Győrbe utazott, s ott megállapodtak a Dunántúli Nemzeti Tanáccsal. Hogy mivel a budapesti kormány nem ismerik alaposan, tehát feltételesen sem fogadják el, új nemzeti kormányra van szükség. Ezután az intézőbizottság többsége azt az álláspontot fogadta el, hogy a győrieket kell támogatni. Új fegyveres erőkre van szükség, ENSZ csapatokat kell behívni az országba. Október 31-én több járásból küldöttségek érkeztek Fehérvárra. Ezek közül a sárbogárdiak követelték, hogy dr. Apai Pál ne legyen a megyei intézőbizottság elnöke, mert Sárbogárdon begyűjtési megbízott volt, kiszolgált a Rákosi-rendszert. Apainak le kellett mondani, és régi közigazgatási vezetők kerültek az intézőbizottság elnökségébe. Székesfehérváron véres cselekményekre nem került sor.

Ózdon különleges elnevezésű forradalmi alakulat jött létre, „Fejvadász Csoport”-nak nevezték, mely a kommunista rendszer bűnös vezetői és kiszolgálói után kutatott és megtorlásokat hajtott végre.

Pécssett, az egyébként mindig higgadt, nyugodt városban a forradalmi hangulat egyre erősebbé vált a nyugati rádióállomások, az „Irodalmi Újság” cikkei, a sajtóban egyre sürűbben megjelenő forradalmi íráskor hallgatása, olvasása után. Hogy a DISZ központi vezetősége engedett a követeléseknek, és amikor megérkezett a szegedi egyetemisták kiáltványa, Pécssett is megnyitották a zsilipek. Október 22-én az Egyetem Jogi Karán követeléseket fogalmaztak meg és délutánra meghirdették a „Diák Parlament”-et. Felolvasták a szegediek követeléseit és a pécsi 19 pontot. A MEFESZ megkezdte munkáját, üzem- és falulátogató különleges osztályt szerveztek. Felkeresték az uránbányát is és a bányatelepeket. A kommunista párt tehetetlen volt az eseményekkel szemben. Október 24-én a Széchenyi téren tüntetők csoportosultak és rendkívüli állapotot *hirdettek* ki a városban. A megyei és városi tanács megtiltotta a felvonulásokat, csoportosulásokat, éjjeli kijárást. A város népét azonban nem lehetett visszatartani, emberek özönlöttek el az utcákat és lázasan tárgyalták a budapesti eseményeket. Felhívást bocsátottak ki a lakossághoz, hogy gyerekeket ne engedjenek ki az utcára, mert épségük veszélyeztetve van. Az ifjúság leverte a vörös csillagokat, címereket távolítottak el, vörös zászlókat. Forradalmi Tanács alakult, mely a városi tanács hangos híradóját igénybe véve közölte a lakossággal: Átvesszük a hatalmat, átvesszük a Rádiót, az államvédelmet, a Postát, a Szikra Nyomdát. A Megyei Tanács elnökét, Katona *Lajost* és helyettesét eltávolították. Hajdu Gyula kommunista, beszédet tartott az egyetemi ifjúság előtt és közölte, hogy szovjet csapatok nem jönnek Pécsre. A városi pártbizottság visszahívta Szentistványi Gyulánét, az egyetemi pártbizottság titkárát, helyette Lemle Gézát nevezte ki. A pécsbányatelepi bányászok munkástanácsa 18 pontban foglalta össze követeléseit. Megalakult a Baranya megyei *Nemzeti* Munkástanács elnöksége is, melynek dr. Kertész Endre, ügyvéd, egykori kisgazdapárti főispán lett. A fegyveres erők ellenőrzésére megalakult a *Forradalmi* Katona Tanács, a Nemzeti Tanács alá rendelve, élén Csikor Kálmán alezredessel. Az egyetem katonai tanácskének volt a vezetője. A Forradalmi Tanács a fontosabb helyekre ellenőrző bizottságokat állított, így a nemzeti tanácsnál, a sajtóhoz, a rádióhoz, a rendőrséghez, a postához, intézményekhez, hivatalokhoz stb. Kertész Endre segítségére volt titkára, a megbízható kisgazdapárti *Ostyánszky Mihály*, lothárdi képzett parasztgazda. Tettlegességig sehol sem jutott a kommunisták visszaszorítása. Leváltottak tanácselnököket, titkárokat, igazgatókat, eltávolítottak párttitkárokat. Kisebbségükre került sor a Széchenyi tér környékén a karhatalmi szervek és forradalmi fegyveresek között, de haláleset nem történt. Megjelent az ÁVH feloszlásáról egy rendelet. Nemes Lajos rendőr őrnagyot leváltották és letartóztatták, de sem neki, sem az ÁVH-soknak bántódása nem esett. A MEFESZ követelte a munkástanácsok vezetőségének teljes átszervezését, mert úgy tudják, benne vannak az államvédelmi képviselői is. Zsikó Gyula, író, követeli: a munkástanácsokba válasszák be a parasztság képviselőit is, amely réteg most is becsületesen dolgozik, és nem lázong. A Forradalmi Nemzeti Tanács a Dunántúli Naplótól lelkesebb hangvételű és a lap címének megváltoztatását kívánta. Így a lap címe október 30-án Szabad Dunántúl címmel jelent meg, lehagyva a jelzést, hogy a Megyei Pártbizottság és a Megyei Tanács lapja. Egyébként a szerkesztőséghez kirendelt ellenőrző bizottság, Zsikó Gyula vezetésével a volt kommunista szerkesztőségi tagokkal egyetértésben zavartalanul végezte munkáját a forradalmi hangulatnak megfelelően. A Szikra Nyomdában is megalakult a munkástanács. A Szabad Dunántúl november 4-én megszűnt, de szelleme az év végéig is erősen érezette forradalmi hatását. Több újságíró fellépett a „Szabad Dunántúl” lap cím és vele a Kossuth címer használatáért, s ezért sztrájkokat is szerveztek. Október végén a pártok (Független Kisgazdapárt, Nemzeti Párt, Szociáldemokrata Párt), de október 3-án megérkezett Győről a Dunántúli Nemzeti Tanács javaslata, hogy az erők szétförgcsolódásának elkerülése végett a pártok szervezését egyelőre függeszték fel. A Független Kisgazdapárt október 30-án újraszerveződött és zavartalanul tovább működött. Kovács Béla, Vörös Vince, Koszér Nándor Budapestre utaztak a Kisgazdapárt országos szervezésének végrehajtására és a Parasztcsövetség működésének beindítására. Taszárról küldöttség érkezett Pécsre, és bejelentették a Nemzeti Tanácsnak, hogy a taszári repülőalakat teljes egészében a forradalom oldalán áll. Repülőgépek felszállásokat végeznek, felderítő céllal, figyelik a szovjet csapatmozgásokat. November 3-án jelezték, hogy Pécsvárad felől szovjet páncélos csapatok közelednek Pécs felé. Ideges tanácskozás után úgy döntöttek a megyei munkástanácsban és a katonatanácsban, hogy ellenállást nem tanúsítanak (nem is lett volna értelme), s dr. Kertész Endre elnök vezetésével küldöttséget menesztettek eljűk. Rádióon számonkelt be az eredményről, hogy a szovjet csapatok barátságos szándékkal érkeznek. - Sok legenda vette körül a „mecseki láthatatlanokat”, akik a Mecsek erdősegeiben tartózkodtak. Számukat közel ezerre becsülték. Többségükben Béta-aknaiak voltak, bányászok, de hozzájuk csatlakoztak az egyetemi zászlóaljából és a többi bányából fegyveres alakulatok. Fővezérük Horváth Géza, komlói SZTK főorvos volt, akit csak „Gazda” néven ismertek. A „Gazda” fegyveres seregének sokáig híre volt, amikor Pécssett már aránylag helyreállt a nyugalom. Harcosai nem használták a nevüket, mindenki fedőnevet kapott, hogy egymást se árulhassák el. Egyenként pedig a „Szabad Mecsek Fiai”-ként nevezték magukat. A szakaszok parancsnokai nevével lettek elnevezve, pl.: „Ottó”, vagy „László” szakaszok. Főhadiszállásuk a Mecsek „Vágot” nevű helyén volt, de ezt is gyakran változtatták, hogy rajtuk ne üssenek. Kapcsolatot tartottak fenn velük a nagyatádi ezred tisztjei is. Körülbelül kétheti ténykedés után a „mecsekiek” egy része nyugatra menekült, sokan visszatértek otthonukba. Egy kis csoport azonban még „fegyverben” maradt, köztük egy 14 éves lányka is volt, oldalán pisztollyal. A megmaradt csoport a Mecsek legmagasabb pontján, a „Zengő” csúcsán tanyázott, néhezzen megközelíthető helyen. Málics Ottó, a különleges „Ottó-szakasz” utolsó ténykedése a pécsváradai rendőrkapitányság épületének elfoglalása volt, ahol tüzharc közben halálos lövést kapott. Amikor megalakult a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány,

Pécssett a munkástanácsok központja a Sophianae Gépgyár lett, itt gyűltek össze a többi üzemek tanácsvezetői megbeszélésre, követelések megfogalmazására, nem egy esetben sztrájkok elrendelésére. A gyülekezési tilalom miatt a város szívében körülményes lett volna számukra összejöveleket tartani, ezért központjukat áttették Pécsbányatelepre. Az itt működő Megyei Munkástanács november 18-án felhívást intézett a pécsi szovjet katonai parancsnoksághoz, hogy csak úgy veszik fel a munkát, ha:

1. Az ország munkástanácsaival kapcsolatot tarthatnak,
2. November 22-én felveszik a munkát, ha Pécs belterületéről katonai alakulatukat visszavonják az A/1 laktanyába, mert a dolgozóknak az a panasza, hogy szovjet katonai egységek jogtalanul zaklatják és *megfélemlítik* őket,
3. Jogos követeléseiket beavatkozással nem nyomják el, stb. Aláírás: A Baranya megyei üzemek és dolgozók küldöttei.

Miután hárompontos követelésük részben teljesítést nyert, és ígéretet kaptak a további zaklatás mentes tevékenységre, beszüntették a sztrájkfelhívásukat, s megindult a munka a bányákban, üzemekben, stb. Egy ideig még tevékenykedtek a munkástanácsok, s reménykedtek külföldi hírforrásokban, a három betűs üzenetben: MUK (Március újra kezdjük), mely azonban lassan hitelét veszítette, mert semmi támogatást nem kapott külföldről Magyarország szabadságharca. A megye területén kisebb-nagyobb mértékben városokban, falvakban végig gyűrűzött a forradalom. Tüntettek, vezetőket váltottak le, akik korábban zsarolták a népet, de véres megtorlások nem történtek.

Ezeket a jegyzeteket részben személyes tapasztalat, részben elmondások és híradások, laptudósítások alapján állítottam össze. Számos részletet emlékirataimban dolgoztam fel 1956 szabadságharcának eseményeiből.

Vörös Vince

*Baranya Megyei Levéltár XIV. 66. Vörös Vince irathagyatéka L. Állag d. tétel 14. irat.
Géppel írt másodlat, betoldásokkal. (A szerző javításait kurzívval jelöltük.)*

Címkék:

[Kisgazdapárt](#) ^[2]

[nemzetgyűlés](#) ^[3]

[kiteleptetés](#) ^[4]

[ellenforradalom](#) ^[5]

[forradalom](#) ^[6]

[1956](#) ^[7]

[rendszerváltozás](#) ^[8]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/voros_vince_kisgazdaparti_politikus_1956os_szerepvallalasa.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/voros_vince_kisgazdaparti_politikus_1956os_szerepvallalasa.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kisgazdapart>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nemzetgyules>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kiteleptetes>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ellenforradalom>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/forradalom>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rendszervaltozas>